Primitive

tider

22

arkeologisk
tidsskrift

Primitive
tider

Primitive tider utgis av Marie Ødegaard (redaktør), Hege Skalleberg Gjerde, Svein Vatsvåg Nielsen, Marte Spangen, Vibeke M. Viestad og Mari Arentz Østmo
Sekretær: Andreas Ropeid Sæbø

ISSN 1501-0430

Postadresse:
Primitive tider
Postboks 6727, St. Olavs plass
0130 Oslo

E-post: kontakt@primitive-tider.com

Internett: <https://journals.uio.no/PT/index>

Ombrekk: Hege S. Gjerde

Trykk: Reprosentralen ved Universitetet i Oslo

©Primitive tider. Ettertrykk for mangfoldiggjøring kun etter avtale med redaksjonen.

Forsideillustrasjon: Gravrøys fra førromersk jernalder på tomten til den katolske kirken under utgraving. Til venstre vises en profil kuttet gjennom rasleiren. Foto: C. McLees. Fra artikkelen "Nidarneset før Nidaros. Trondheims landskaps- og bosetningshistorie i perioden 500 f.Kr.-1000 e.Kr." av Cadamarteri *et al.* s.51-73.

Skrive for Primitive tider?

Primitive tider oppfordrer spesielt uetablerte forfattere til å skrive. Vi er interessert i artikler, kommentarer til tidligere artikler og rapporter (enklere, ikke fagfellevurderte tekster). Kanskje blir din artikkel neste nummers debatttema? Send inn ditt manuskript og la det få en faglig og seriøs vurdering av redaksjonen. Husk at hele prosessen kan være tidkrevende, så planegg i god tid.

Innleveringsfrister finner du på våre nettsider. Det er likevel ingen grunn til å vente til siste øyeblikk, send gjerne inn før fristen!

For å lette arbeidet for deg og for oss, er det helt nødvendig at du setter deg godt inn i forfatterveiledningen og følger den. Forfatterveiledningen finner du på våre nettsider:

<https://journals.uio.no/PT/index>

Vi ser fram til å høre fra deg!

Kontakt oss pr. mail: kontakt@primitive-tider.com

INNHold

Del I : Fagfelleverderte artikler

Mellommesolittisk flekketeknologi i Trøndelag og Nordland	7
Magnus Nilsson Holen	

Saurbekken – a discussion of food subsistence strategies	31
Monica Enehaug	

Nidarneset før Nidaros	51
Trondheims landskaps- og bosetningshistorie i perioden 500 f.Kr.-1000 e.Kr.	
Julian P. Cadamarteri, Christopher McLees, Anna Petersén and Ian Reed	

Hvordan har metallgjenstander funnet veien til pløyelaget?	75
Resultater fra et metodisk prøveprosjekt på Storhov i Elverum	
Anette Sand-Eriksen, Dagfinn Skre og Arne Anderson Stamnes	

Formidling fra felt i den digitale tidsalder	95
Leif-Inge Åstveit	

Tema: Demokrati og politikk

Hva ligger i uttrykket "særskilt gransking"?	109
Innsamling av data, forskning og finansiering i henhold til kulturminneloven § 10	
Terje Brattli og Ingrid Ystgaard	

Naturmangfoldloven - vern av løse og "faste" kulturminner fra andre verdenskrig som del av særpreget og karakteren til landskapsvernområder	119
Stein Farstadvoll og Gørill Nilsen	

Debatt

Regionreformen og det akademiske perpetuum	141
Håkon Glørstad	

Kommentarer til Håkon Glørstads debattartikkel	149
Håkan Pettersson	149
Roger Jørgensen	152
Lise-Marie Bye-Johansen og Kristin Bakken	155
Tori Falck	158

Svar til kommentarene	161
Håkon Glørstad	

Del II: Rapporter

- Pollenanalyse av jordprøver av svedjer** 165
Snellingen, Lunner kommune, Hadeland, Viken fylke
Ingunn Holm

- Håkon Håkonssons Mjøskastell - betraktninger om istandsetting av en autentisk middelalderruin** 173
Kristian Reinfjord

Del III: Anmeldelser

- Joakim Goldhahn 2019: Birds in the Bronze Age. A North European Perspective. Cambridge University Press, Cambridge. 417 p. ISBN 978-1-108-49909-5.** 181
Kristin Armstrong Oma

- Birgit A. Olsen, Thomas Olander and Kristian Kristiansen (eds.) 2019: Tracing the Indo-Europeans: New evidence from archaeology and historical linguistics. Oxbow books, Oxford. 184 p. ISBN: 9781789252705.** 185
Christopher Prescott

- Ingrid Ystgaard (ed.) 2019: Environment and Settlement: Ørland 600 BC - AD 1250. Archaeological Excavations at Vik, Ørland Main Air Base. Cappelen Damm Akademisk/NOASP, Oslo. 426 p. ISBN: 9788202595319.** 189
John Ljungkvist

- Tiina Äikäs and Anna-Kaisa Salmi (eds.) 2019: The Sound of Silence: Indigenous Perspectives on the Historical Archaeology of Colonialism. Berghahn Books, New York and Oxford. 236 p. ISBN: 978-1-78920-329-5/ ISBN 978-1-78920-330-1.** 193
Asgeir Svestad

Pollenanalyse av jordprøver fra svedjer Snellingen, Lunner kommune, Hadeland, Viken fylke

Ingunn Holm
Riksantikvaren, Oslo

Som en del av minoritetsprosjektet til Riksantikvaren er det gjennomført pollenanalytiske undersøkelser av jordprøver fra tre mulige svedjelokaliteter i nærheten av gården Snellingen, som ligger i Lunner allmenning, på Hadeland. Fra 1.1.2020 er Lunner kommune en del av Viken fylke, mens kommunen tidligere lå i Oppland.

Det er et mål i Norge å få utvalget av vedtaksfreda kulturminner mer representativt. Lista over vedtaksfreda kulturminner er dominert av storgårdsmiljøer og overklassens bygninger. Etter en omfattende kartlegging av freda kulturminner i Norge, kom det tydelig fram at blant annet kulturminner knyttet til de nasjonale minoritetene er sterkt underrepresentert på fredningslista. Gjennom St.meld. nr 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*, fikk Riksantikvaren i oppdrag å rette opp skjevhetene i fredningslista (St.meld. nr 16 (2004-2005)). Målet er at et representativt utvalg kulturminner med geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde, skal bli bevart for framtida. For å nå dette målet har Riksantikvaren laget en fredningsstrategi (Riksantikvaren 2015). Som et ledd i fredningsstrategien er Riksantikvaren i gang med å gjennomføre et prosjekt for å løfte fram og få økt kunnskap om kulturminnene til våre nasjonale minoriteter, og om mulig frede et utvalg av disse kulturminnene. Dette er organisert som et eget prosjekt. De nasjonale minoritetene

i Norge er kvener/norskfinner, skogfinner, jøder, tater/romani og rom (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020a). Samene er urfolk (Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020b).

Riksantikvarens minoritetsprosjekt startet med å løfte fram skogfinske kulturminner. Fylkeskommunene på Østlandet, som er den landsdelen der skogfinnene i sin tid slo seg ned, ble utfordret. Fylkeskommunene har samlet eksisterende kunnskap om skogfinske kulturminner, og i samarbeid med Riksantikvaren kommet fram til kulturminner som kan være aktuelle for fredning. Det har også vært dialog med *Skogfinske interesser i Norge* og *Norsk skogfinsk museum*.

Skogfinne ne

Skogfinnene kom opprinnelig fra Savolaks i østre Finland, hvor de i løpet av middelalderen tok opp en form for jordbruk hvor de dyrket en bestemt type rug ved svedjebrenning i gammel granskog, en teknikk som krevde store skogsområder. På denne måten var det et ekspansivt element i kulturen deres. På slutten av 1500-tallet var det begynt å bli begrensede arealer med skog i Savolaks, og grupper av skogfinner vandret ut til Sverige, hvor de bosatte seg i skogsområder blant annet i Dalarna og Värmland. Skogfinnene nådde Finnskogen i Solør i Norge i første halvdel

Figur 1. Kart over Hadeland med lokalitetene avmerket. Bakgrunnskart: © Kartverket. Produsert av Kristian Løseth

av 1600-tallet (Bladh 1995). Skogfinnene fant attraktive skogområder i Øst-Norge, fra svenskegrensa og helt til Sigdal i Viken (Wedin 2001).

Snellingen

Den skogfinske gården Snellingen ligger i Lunner kommune. Området der Snellingen ligger er i dag allmenning for Lunner, og ligger på grensa mot Nannestad. Snellingen var en av de stedene Oppland fylkeskommune trakk fram i arbeidet med å finne skogfinske kulturminner, i og med at Snellingen fram til 1.1.2020 lå i Oppland. Snellingen ble ryddet på midten av 1600-tallet av skogfinner, og er fremdeles eid av den samme slekta. Den 5. oktober 1665 fikk skogfinnene Mathis Mortensen og Morten Erichsen bygselseddel fra fogden på Hadeland for Snellingen (Opsahl og Winge 1990).

I skogen rundt Snellingen var det merket av noen navn på karta til kartverket som kunne tyde på svedjeaktivitet. Det var Finnbråten, Rognbråtefjellet og Tullebrennhaugen. Bevarte spor etter svedjer vil være lag med trekull rett under dagens markoverflate, og pollen fra kornet som en gang vokste i svedja. Ved å ta ut jordprøver fra de mulige svedjelokalitetene og gjøre en pollenanalyse, vil en få et bilde av vegetasjonen før svedja ble felt, mens den var i bruk og etter at den vokste igjen med skog.

Skogfinsk svedjing

Den skogfinske svedjinga, som det er et mål å finne sporene etter, besto av at skogen ble hogd og tørket. Trær og strølag ble brent, og korn sådd i aska. Det som var skogfinnenes spesialitet var svedjerugen, som de hadde med seg fra Finland.

Etter den første avlingen med svedjerug var det også vanlig å dyrke en avling av for eksempel bygg, havre eller neper. Svedjerugen er en toårig rug som sås ved sankthans og høstes i august året etter. Som eneste kornsort vokser den godt i aske fra brent granskog. Den busker seg, og en rekke aks kan skyte opp fra et korn. Den kan derfor gi svært høy avling. Det er tradisjon for at den kan gi opptil 100 ganger det som blir sådd (Wedin 2001). Til sammenligning ga dyrking av bygg eller havre på fast åker fire til fem ganger det som ble sådd før moderniseringen av jordbruket, med bedre redskaper, mer gjødsling og nye kornsorter.

De norske bøndene på Hadeland svedjet også (Røgeberg 2004). De svedjet som regel i lauv- eller blandingsskog. Det ble dyrket vanlig toårig rug eller bygg, havre eller neper. Norske navn kunne være sammensetninger med svedje, bråte, brenna, vål, koss eller kase (se Holm 2013 for en mer omfattende diskusjon).

Spørsmålet er derfor om de navnene jeg har plukket ut er navnene til skogfinske eller norske svedjer. Språket er helt klart norsk. Finnbråten gir en indikasjon om at dette har blitt sett på som ei skogfinsk svedje. Rognbråtefjellet og Tullebrennhaugen er vanskeligere å tolke, men i og med at alle tre navnene ikke ligger langt fra Snellingen, antar jeg at de har vært brukt derfra.

Svedjenes rolle

Svedjene spilte en svært stor rolle i den skogfinske livsformen. De var økonomisk viktige, og kunne gi et svært rikt utbytte, slik at skogfinnene hadde mulighet til å selge rug, og legge seg opp kontantformuer som var store, sett i forhold til at de ut fra et skandinavisk perspektiv var skogsbønder som drev jordbruk i marginale utkanter (Bladh 1995, Wedin 2007). Svedjene spilte også en viktig kulturell rolle iblant annet tro- og forestillingsverdenen (Tvangsberg 1985). Men i dag er sporene etter svedjene vanskelig å oppdage. Detaljerte opplysninger om svedjer, hvordan de faktisk ble brukt, og hvor utbredt de var, er også svært mangelfulle i de samtidige, skriftlige kildene. De består av rettsprotokoller,

gamle kart, tiendelister og andre typer skattemanifestasjoner. Disse kildene er samtidige kilder, men de er i stor grad kilder utenfra, der svenske eller norsk-danske embetsmenn skrev ned det de oppfattet, ut fra sin bakgrunn og kunnskap.

Problemstillinger

Med en bakgrunn fra arbeid med kulturminner tilknyttet jordbruk, fra jernalder og middelalder, og etter å ha studert ulike former for ekstensivt jordbruk, mente jeg at det burde være mulig å nærme seg svedjene slik de framstår i dag, over 300 år etter at de fleste av dem ble brent.

Målet med undersøkelsene som jeg har gjennomført har, i tillegg til å belyse ressursutnyttelsen i skogsområdene nær den skogfinske gården Snellingen, vært å utvikle en metode for å erkjenne skogfinske svedjer (se også Holm 2011). Det vil forhåpentligvis også kunne være nyttig for kulturminneforvaltningen, kanskje særlig i Sverige, der grensen for de kulturminnene som utløser muligheter for registreringer og utgravninger går ved 1850. Dermed omfattes de fleste skogfinske svedjene i Sverige av bestemmelsene i den svenske kulturminneloven (Riksantikvarieämbetet 2019). Men jeg håper at dette også kan være nyttig for kulturminneforvaltningen i Norge, selv om skogfinske kulturminner her ikke er automatisk freda.

Metoden

Bevarte spor etter svedjer vil, som nevnt, være lag med trekull rett under dagens markoverflate, og pollen fra kornet som en gang vokste i svedja. I heldige tilfeller, der svedja har vært brent på nytt året etter den første avlingen var høstet, vil det også kunne være mulig å finne forkullet korn. Dette gjelder for alle svedjer, uavhengig av etnisiteten til dem som laget dem.

Der disse svedjene lå er det i dag ingen synlige spor. For å finne svedjer er det mulig å ta utgangspunkt i stedsnavn som viser svedjebruk. Dette kan være stedsnavn som finnes i forskjellige registre eller navn som finnes på kart av forskjellig alder, både eldre og nyere. Det

kan også finnes navn i rettsdokumenter som kan gjenfinnes på moderne kart.

Ved å prøvestikke i områder med svedje-indikerende navn vil en kunne finne ut om det er trekullag rett under torva. Disse kan enten representere naturlige skogbranner, eller være rester av en svedjebrann. For å få bekreftet om dette faktisk er ei svedje, bør det gjennomføres pollenanalyser av jordprøver fra stedet. Disse kan vise om det er bevart pollen av korn. Som nevnt dyrket skogfinnene rug i svedjene side den første sesongen, og ofte en avling av bygg eller havre den andre sesongen. Det er derfor mulig å finne pollen fra flere sorter av korn. Denne metoden kan bidra til å belyse skogfinnernes landskapsutnyttelse.

Trekull og brann

På alle tre stedene ble det funnet trekull i prøvestikkene. Dette kan komme fra en svedje-brann, men også muligens fra en skogbrann. En skogbrann i barskog er en dramatisk hendelse som kan anta mer eller mindre omfattende forløp. Ved svært kraftig skogbrann kan hele humuslaget brenne opp, og mineraljorda

blottlegges. En så kraftig brann var trolig ikke skogfinnene interessert i. Det var viktig at humuslaget ble igjen, mens strølaget av tørre barnåler og annet brant opp sammen med de nedhogde trærne og dannet et godt askelag. Mange av næringsstoffene som har vært bundet i organisk material frigjøres gjennom brannen. Dette gjelder både nitrogen og andre mineraler og sporstoffer som er avgjørende for planteveksten. En god del av dette kan blåse bort med brannrøyken. Det var derfor gunstig med stille vær ved svedjebrenning, ikke bare på grunn av faren for ukontrollert skogbrann, men også for å tape så lite aske som mulig. Ulike stoffer kan også gå over i gassform hvis temperaturen blir altfor høy (Bleken *et al.* 1997). Svedjebrenning var en balansegang mellom å få forbrant mest mulig av vegetasjonen og strølaget, samtidig som brannen ikke måtte bli for hard, slik at for mye av næringsstoffene i jordsmonnet gikk tapt.

Feltarbeidet og jordprofilene

Det ble gravd prøvestikk på alle de tre mulige svedjelokalitetene, og tatt ut jordprøver for pollenanalyse. Det ble ikke tatt ut myrsøyler. Det ble prioritert å ta jordprøver for å få et bilde av den lokale vegetasjonsutviklingen innenfor selve svedjeområdet. Selv om bevaringsforholdene er dårligere i jordprøver enn i myr, kan disse gi et bilde av den helt lokale vegetasjonsutviklingen. Det ble tatt prøver fra jordlaget under det kullholdige laget, fra det kullholdige laget og fra humuslaget/strølaget over det kullholdige laget. Dette ble gjort for å kunne få et bilde av vegetasjonsutviklingen på de tre lokalitetene. Lokalitetene lå langt fra faste åkrer. Det var derfor liten risiko for innblanding av pollen fra annet jordbruk.

Jordprofilene i prøvestikkene var podsolprofiler, som er den vanlige jordprofilen i skog. En podsolprofil består naturlig av et strølag av barnåler, mose og lyng, eventuelt med noe innslag av gras. Under strølaget er det et humuslag med delvis omdannede vegetasjonsrester, røtter og noe mineraljord. Under dette igjen ligger utvaskingslaget, som er et lag av

Figur 2. Finnbråten: Prøvestikk fra Finnbråten. Foto: Ingunn Holm.

Figur 3. Utsikt fra Tullebrennhaugen og sørover. Foto: Ingunn Holm.

mineraljord der de vannløselige mineralene er vasket ut. Disse er avsatt i utfellingslaget under, som ofte er rødbrunt av de utfelte mineralene (Sveistrup 1984). I jordprofilene i prøvestikkene var det et kullholdig lag under strølaget. Det var humuslaget som tydelig bar preg av å være brent. Under dette laget var utvaskingslaget og utfellingslaget upåvirket av kullet over.

Pollenanalysen

Det var få pollenkorn bevart i de analyserte jordprøvene. Dette gir et begrenset bilde av vegetasjonsutviklingen, men noe er det mulig å si. I prøvene fra Tullebrennhaugen ble det funnet to pollenkorn generelt bestemt til korn (Cerealia, Moltsen 2018). Det var ikke mulig å avgjøre om det var rug, havre eller bygg. Det ble også funnet pollen fra gran og furu, og innslag av løvtrær. I svedjelaget (kullet) var det en økning i sporer fra einstape. Dette er en bregne som kan vokse

opp etter brann. De analyserte pollenkornene viser brann og gjenvoksing, mens to bevarte pollen av korn viser svedjedyrking.

I prøvene fra Finnbråten ble et pollenkorn generelt bestemt til korn (Cerealia, Moltsen 2018). Det var også en økning av granpollen i det mulige brannlaget. Dette kan være pollen som er blåst inn fra en stor granblomstring i omgivelsene. Det ble også funnet en økning av gresspollen i brannlaget, noe som er naturlig etter en brann. Pollenanalysen viser brann, svedjedyrking og gjenvoksing.

I prøvene fra Rognbråtefjellet ble det ikke funnet kornpollen. Det ble funnet noe pollen fra trær, og disse tyder på at grana ble mer dominerende i skogen etter brannen.

Det ble funnet rester av kornpollen i prøver fra to av de undersøkte stedene, Finnbråten og Tullebrennhaugen, mens det på Rognbråtefjellet bare ble funnet et trekullag. Det er likevel sannsynlig at det har vært brent svedjer på alle

Pollen/prøvested	Tullebrennhaugen			Finnbråten		Rognbråtefjellet	
Lag	Tu2	Tu3	Tu4	Fi2	Fi3	Ro2	Ro4
Bartrær	59	22	94	52	146	27	105
Løvtrær	16	8	15	10	14	11	18
Kornpollen	2	2	0	0	1	0	0
Urter	1	2	0	4	18	7	2
Einstape	8	73	0	0	0	4	0
Øvrige bregner	10	42	3	56	10	21	1

Tabell 1. Polleninholdet i de analyserte prøvene, oppsummert på bakgrunn av Moltzen 2018. Strøslag: Tu4, Ro4, Brannlag: Tu3, Fi3, Utvaskingslag: Tu2, Ro2, Utfellingslag: Fi2.

de tre stedene. De dårlige bevaringsforholdene i jordprøvene fra Rognbråtefjellet kan ikke gi informasjon som verken kan bekrefte eller avkrefte at det har vært dyrket der.

Svedjene er ikke avgrenset. Ved graving av mange prøvestikk kunne en kanskje funnet utbredelsen til trekullaget, men det er jo ikke sikkert at hele arealet som ble avbrent, ble tilsådd med korn. Svedjene er heller ikke datert med C14-metoden. Denne er såpass unøyaktig når det gjelder perioden på 1600- og 1700-tallet at dette trolig ikke ville gitt noen flere opplysninger om bruksperioden enn det som kan slutes fra rydningshistorien til Snellingen.

De tre svedjene var en viktig del av ressursgrunnlaget til Snellingen, og trolig brukt derfra. Jeg vil anta at svedjene trolig har vært brukt i den tidligste fasen av bosetningen på Snellingen. Skogfinnene hadde svedj jordbruk som sin primære dyrkingsmåte, og små åkrer ved gårdstunet som et supplement, hvis de hadde god tilgang på skog.

Veien videre

Det er mye ugjort når det gjelder å få kunnskap om både de skogfinske og norske svedjene rundt i norske skoger. De undersøkelsene som er beskrevet her viser en mulig metode for å øke kunnskapen om svedjene og hvor de har vært i terrenget. Metoden kan brukes på både skogfinske og norske svedjer. Problemet i Norge

er helt klart at dette er kulturminner som er yngre enn 1537, og som dermed faller utenfor kulturminnelovens bestemmelser om undersøkelsesplikt og kostnadsdekning. Dette er en utfordring for kulturminneforvaltningen i Norge, som det i dag ennå ikke er funnet noen løsning på.

Takk

Takk til Øystein Rønning Andersen, Oppland fylkeskommune, som var med på feltarbeidet og sto for innmåling og innlegging i Askeladden, og til Riksantikvarens minoritetsprosjekt, som finansierte pollenanalysene.

Referanser

- Bladh, G. 1995 *Finnskogens landskap och människor under fyra sekler – en studie av natur och samhälle i förändring*. Meddelanden från Göteborgs universitets geografiska institutioner, serie B, nr. 87. Kulturgeografiska Institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet, Göteborg.
- Bleken, E., Ivar Mysterud og Iver Mysterud 1997 *Skogbrann og miljøforvaltning, en utredning om skogbrann som økologisk faktor*. Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern, Oslo.
- Holm, I. 2011 Skogfinnenes svedjer – sporene i landskapet. I *En levande Finnskog, vårt felles ansvar, sluttrapport*, S. Palmquist, M. Björklund og T. Lahn (red.), s. 95–102. Hedmark fylkeskommune, Hamar
- Holm, I. 2013 Skogfinsk og norsk svedjetradisjon. *Heimen – lokalhistorisk tidsskrift*, 50(2):162-167.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020a *Om de nasjonale minoritetene*. Tilgjengelig fra: <https://www.kommunal-og-moderniseringsdepartementet.no/no/om-de-nasjonale-minoritetene>.

- [regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/id1404/](https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/nasjonale-minoriteter/id1404/) [besøkt 12.03.2020].
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet 2020b *ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/> [besøkt 12.09.2020]
- Moltsen, A. S. A. 2018 Pollenanalyser fra Lunner allmenning, Lunner Oppland, Analyser er utført af Ellen O'Carroll. NOK-rapport nr. 30 2018. Natur og kultur, København.
- Opsahl, E. og H. Winge 1990 *Finnemantallet 1686*. Kjeldeskriftfondet, Norsk historisk kjeldeskrift-institutt, Oslo.
- Riksantikvaren 2015 *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*. Tilgjengelig fra: <http://hdl.handle.net/11250/285158> [besøkt 12.03.2020].
- Riksantikvarieämbetet 2019 *Vägledning – Fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring*. Tilgjengelig fra: <https://www.raa.se/lagar-och-stod/kulturmiljolagen-kml/fornminnen-2-kap/fornlamningsbegreppet-och-fornlamningsforklaring/> [besøkt 13.05.2020]
- Røgeberg, K. M. 2004 *Norge i 1743, bnd. 2, Akershus stift, Hedmark, Oppland*. Riksarkivet, Solum forlag, Oslo.
- St.meld. nr 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*. Det kongelige miljøverndepartement. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2004-2005-/id406291/> [besøkt 12.03.2020].
- Sveistrup, T. E. 1984 Retningslinjer for beskrivelse av jordprofiler. *Jord og myr* 1984(2):30-76.
- Wedin, M. 2001 Fem huvudnäringar. *Det skogfinska kulturarvet*. Finnsam, Finnbygdens förlag, Falun.
- Wedin, M. 2007 *Den skogfinska kolonisationen i Norrland*. Finnbygdens förlag, Falun.
- Wedin, M. (red.) 2001 *Det skogfinska kulturarvet*. Finnsam, Finnbygdens förlag, Falun.